

УДК 378.035:749(07)

БОГОМАЗ-НАЗАРОВА Сніжана Миколаївна –
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри теорії та методики технологічної освіти,
охорони праці і безпеки життєдіяльності
Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
ORCID ID 0000-0002-6138-746X
email: snegokb@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ОСНОВ ДИЗАЙНУ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Наша країна переживає зараз соціальну кризу, яка якраз і ініціює процес вдосконалення системи освіти, пошуку ціннісних критеріїв і морально-світоглядних орієнтирів, загальнолюдських цінностей. Закон України «Про освіту» визначає, що основним принципом державної політики в галузі освіти є спрямованість на його гуманізацію, що, в свою чергу, за певних умов може забезпечити підвищення рівня розвитку культури.

Духовна культура відіграє важливу роль в процесі суспільного розвитку. Загальнокультурна, моральна, політична, естетична, етична її сторони знаходяться в діалектичному взаємозв'язку і пов'язані з повсякденною практикою. Взаєморозвиток духовної культури і освіти визначається єдиним нерозривним процесом.

Естетична культура є однією із підсистем духовної культури. Вона визначається естетичним освоєнням і перетворенням світу, тобто цінності і відносини, пов'язані з естетичною діяльністю.

Поняття естетичної культури містить в собі естетичне почуття, потребу, свідомість, ідеал, художньо-естетичний смак і естетичне судження. Воно немислиме без художньо-творчого розвитку, мета якого – збагачення особистості людини навичками і способами творчої діяльності, умінням бачити прекрасне навколо себе і використовувати цю красу в творчій праці.

В даний час соціально-економічна ситуація в Україні висуває нові вимоги до вирішення проблеми сприйняття молодого покоління прекрасного в навколишньому світі, формування естетичної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У широкому сенсі слово «культура» - це сукупність духовних і матеріальних цінностей, створених людиною в процесі його історичного розвитку. Культура, об'єктивно зумовлена, остаточно формується, конкретизується, проходячи через свідомість людини. Виховання особистості як цілісний педагогічний процес не можна уявити без естетичного аспекту, і, перш за все – естетичної культури особистості. Більшість вчених, які займаються проблемами формування особистості, зокрема естетичної культури (С. Антонович, О. Бойчук, О. Джуринський, В. Вдовченко, С. Мигаль, М. Яковлева та інші), пов'язують виховання естетичної культури з предметами

естетичного циклу, головним чином, з уроками музики та образотворчого мистецтва. При цьому не враховуються можливості інших предметів, зокрема, предмета, який дає можливість формувати естетичну культуру школяра в процесі трудової діяльності, в процесі створення практично корисних предметів, тобто уроків технології. Використання закономірностей дизайну в професійній підготовці майбутніх учителів технологій розкрито в працях Б. Вульфсона, В. Кудіна, В. Лапчинської, Г. Андреева, В. Даниленко та ін.

Мета статті. Теоретичне обґрунтування педагогічних умов, змісту та організаційних форм проведення занять з основ дизайну, що впливають на ефективність формування естетичної культури студентів засобами дизайну як компонента їх професіоналізму.

Для досягнення поставленої мети було використано наступні **методи**: теоретичний аналіз наукових джерел, моніторинг, аналіз, узагальнення інформації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Заняття з технологій представляють благодатний ґрунт для формування естетичного ставлення до дійсності. Саме в цьому віці доцільно починати прилучення дитини до досягнень загальнолюдської і національної культури, до розуміння того як жити за законами краси. Для підвищення ефективності системи технологічної освіти необхідне оновлення загальнотехнічної, фахової та навчально-методичної підготовки і має бути пов'язане із дизайн-освітою майбутніх учителів технологій. Проведені спостереження та аналіз роботи майбутніх вчителів технології Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені В. Винниченка показали, що більшість студентів мають досить низький рівень естетичної культури.

Психолого-педагогічні дослідження показують, що великий вплив на ефективність навчального процесу надають особистісні якості вчителя, високий рівень його культури, його професійну майстерність.

Особливу роль відіграє в цьому процесі дизайн, який формує здатність глибше відчувати і розуміти прекрасне в природі, в житті суспільства, в мистецтві, виховує художній смак, що виявляється в умінні відрізнити справді прекрасне, цінувати його, пробуджує бажання до творчості, поступово переростає в потребу творити прекрасне.

Поступове формування гармонійно і повноцінно розвиненої особистості є спільною метою всієї системи виховання, всіх його напрямків. Крім того, естетичне виховання виступає важливим компонентом цілісного гармонійного розвитку майбутніх педагогів. В умовах зростаючого інтересу до вивчення художньо-проектної діяльності (дизайну) якість спеціальної підготовки майбутніх вчителів технологій багато в чому залежить від включення в цю підготовку дисциплін декоративно-прикладного, народного і сучасного мистецтва, одним з видів якого є технічна естетика та основи дизайну. Вивчення цих дисциплін не тільки сприяє набуттю умінь і навичок, а й сприяє формуванню естетичної культури студентів.

Основи дизайну надають уявлення низки поколінь про традиції, моральність, функціональність, світосприйняття, ландшафт, архітектуру. У наш час потреба людини до краси задовольняється з різних джерел. Постійно спілкуючись з предметами, художня форма яких, так чи інакше, продумана, людина відчуває естетичну, найчастіше несвідому насолоду. Однак, пасивне сприйняття естетики масових предметів, що оточують нас, замінило творчий процес створення речей своїми руками. Змінилось співвідношення між естетичними запитами людини і джерелами їх задоволення. Вивчення форми, конструкції, кольору, орнаменту як елементів художньої композиції одягу, знайомство з сучасним дизайном одягу та швейних виробів – все це організовує мистецьке бачення студентів і формується естетичний смак. Так в роботі В.Прусак зосереджено увагу на мало розробленому аспекті розвитку естетичної культури особистості засобами костюма, проблеми формування смаку в одязі. Питання підготовки дизайнерів-педагогів для початкових і середніх професійних освітніх закладів розглядається в дослідженні О. Бондара, формування естетичної культури та творчих здібностей студентів на основі дизайну – в роботах Л. Оршанського, В. Тименка.

Майбутні вчителі технологій повинні розбиратися в питаннях дизайну, що стосовно швейних виробів, техніки, а ле не повинні займати місце дизайнерів. Підготовка з основ дизайну майбутніх вчителів технологій в педагогічному вузі відрізняється від такої ж в технічних вузах своєю специфікою – це педагогічна спрямованість дизайнерської освіти і орієнтація на впровадження основ дизайнерської творчості в загальноосвітній школі. Спираючись на досвід багатьох дослідників, ми спробували прищепити естетичні якості студентам педагогічного вузу засобами дизайну, не створюючи тим самим конкуренцію професійним дизайнерам.

Незважаючи на те, що більшість робіт дослідників торкається деяких аспектів естетичного розвитку студентів засобами декоративно-прикладного мистецтва і дизайну, до теперішнього часу в педагогічній літературі та дисертаційних

роботах немає цілеспрямованих досліджень дизайну швейних виробів та технічних засобів. В програмі вивчення основ дизайну слід задіяти традиції дизайну сучасного і народного костюма, адже саме костюм і всі види оздоблень, пов'язані з його виготовленням, завжди були одними з провідних напрямків декоративно-прикладного мистецтва.

Необхідність вивчення основ дизайну обумовлена тим, що значна частина майбутніх учителів технологій має низький рівень естетичної культури. Це проявляється у них в відсутності глибоких і повних естетичних знань, в невмінні оперувати цими знаннями в нових ситуаціях. Традиційні програми курсів навчальних дисциплін загальнокультурного блоку і дисциплін спеціалізації не дозволяють студентам в належній мірі оволодіти високим рівнем естетичної культури.

Певним фундаментом для розвитку естетичних якостей майбутніх вчителів технології (обслуговуюча праця) є блок дисциплін спеціалізації. Але вони мають загальнотеоретичні, методичні та технологічні аспекти підготовки вчителя і не мають на меті готувати його для того щоб успішно керувати формуванням естетичної культури учнів, зокрема, засобами дизайну.

Для формування таких естетичних якостей студентів як естетичні знання, естетична оціночна діяльність, естетична потреба, творча активність і естетичні вміння та здібності при освоєнні курсу основи дизайну ефективними були лекцій-візуалізації, робота з картками-завданнями, виконання дизайн-проектів, проблемний метод, колективне обговорення рішень, метод інтеграційного навчання та інші. Важливу роль у формуванні естетичної культури майбутніх учителів технології має розробка студентами дизайн-проекту, який дає можливість студентам проявити свої можливості в застосуванні на практиці всіх вивчених ними технологій виготовлення виробів. Виконання дизайн-проекту вимагає врахування інтеграційних зв'язків основ дизайну з іншими дисциплінами, такими як «Технічна естетика», «Народні ремесла», «Технічна творчість», «Прикладна творчість», «Конструювання виробів легкої промисловості» та ін. Це дозволяє цілеспрямовано з урахуванням індивідуальних можливостей студентів будувати навчальний процес, забезпечувати тісний взаємозв'язок теорії і практики.

Як показує досвід, обмеженість навчального часу вимагає більш продуктивно використовувати самостійну домашню роботу студентів, що є, як відомо одним з основних показників творчої активності студентів.

Висновки та перспективи подальших розробок. У результаті вивчення творчої діяльності студентів, аналізу психолого-педагогічної та спеціальної літератури з досліджуваної проблеми, визначені науково-теоретичні основи розвитку естетичної культури студентів технологічного

факультету, що включають: систему знань про дизайн; психолого-педагогічні принципи організації цілеспрямованої навчальної діяльності з формування естетичної культури.

Естетична культура майбутнього вчителя технології, перш за все є результатом розвитку його естетичних якостей, тому показниками сформованості того чи іншого критерію естетичної культури буде розвиток здатності до певного виду естетичної діяльності. Разом з тим, розвиток естетичних якостей майбутніх вчителів технології повинно мати педагогічну спрямованість і має розглядатися відповідно до завдань естетичного виховання і розвитку учнів.

В якості основних психолого-педагогічних умов найбільш успішного формування естетичної культури майбутніх учителів технології визначено необхідність залучення студентів в спеціально організовану навчальну дизайн-діяльність і сприяння самореалізації студентів в цій діяльності; застосування методів розвитку у студентів стійкої мотивації до навчання, підвищення їх творчої і трудової активності; орієнтації студентів на застосування отриманих знань у практичній діяльності.

Вибір швейних виробів та технічних засобів в якості об'єкта навчальної дизайн-діяльності, спрямованої на активізацію розвитку естетичних здібностей студентів, обґрунтований такими його якостями як володіння практичними і естетичними властивостями, значна соціокультурна цінність, безпосередній зв'язок з людиною, яка обумовить незмінний інтерес студентів до вивчення мистецтва моделювання одягу та швейних виробів та технічних засобів, формування зовнішнього вигляду.

Для вивчення основ дизайну було розроблено систему практичних вправ, спрямованих на ефективне засвоєння навчального матеріалу, на активізацію розвитку естетичних якостей особистості студентів. Дана система включає вирішення різних за ступенем складності дизайнерських завдань.

Розглянувши зміст викладання курсу «Основи дизайну», нами було встановлено значення даної дисципліни у формуванні естетичних якостей майбутнього вчителя технології. На підставі чого, можна зробити висновок, що «Основи дизайну» сприяють розвитку творчих здібностей, художньо-дизайнерського мислення, уяви, фантазії, інтуїції, тобто формуванню професійно значущих якостей для естетичного розвитку студентів.

Спостереження за творчою діяльністю студентів і вивчення продуктів цієї діяльності дозволило зробити висновок про ефективний розвиток в процесі вивчення дизайну навичок ескізування, роботи з текстильними матеріалами;

вдосконаленні естетичного смаку, навичок роботи в колективі, виховання розумного ставлення до моди, підбору предметів для власного гардеробу та інтер'єру. З іншого боку, можна відзначити, що проблему формування естетичної культури майбутніх фахівців неможливо вирішити в рамках тільки однієї навчальної дисципліни.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Даниленко В. Я. Основы дизайна : [учебное пособие] / Виктор Яковлевич Даниленко. – Харьков : ХДАДМ, 2003. – 18 с.
2. Прусак В.Ф. Дизайнерська освіта в технічному вузі / В.Ф. Прусак // Науковий вісник. – Львів: Престиж-інформ, 1999. – Вип. 9.5: Проблеми дизайнерської освіти на рубежі 21ст.: наука, освіта, технології. – С. 31–34.
3. Тименко В. П. Становлення академічної дизайн-освіти / Володимир Петрович Петренко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка : науковий журнал. – Вип. 31 – Житомир, 2007. – 284 с.
4. Фурса О.О. Перспективи використання технічних дисциплін у дизайнерській освіті / О.О. Фурса, Л. О. Гріффен // Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент. – 2008. – Вип. 3. – С. 199–217.

REFERENCES

1. Danilenko V.YA. (2003) *Osnovy dizayna* [Fundamentals of Design].
2. Prusak V.F. (1999) *Proyektnoye obrazovaniye v tekhnicheskoy universitete* [Design education at a technical university].
3. Timenko V.P. (2007) *Formirovaniye uchebnogo dizayna* [Formation of academic design education].
4. Fursa O.O. (2008) *Perspektivy ispolzovaniya tekhnicheskikh distsiplin v oblasti proyektного obucheniya* [Prospects of the use of technical disciplines in design education].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БОГОМАЗ-НАЗАРОВА Сніжана Миколаївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії і методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: теорія і методика технологічної та професійної освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BOGOMAZ-NAZAROVA Snezhana Nikolaevna – Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of the Department of Theory and Techniques of Technological Training, Labor Protection and Life Safety of the Central Ukrainian State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko.

Circle of scientific interests: the theory and methodology of technological and professional education.

*Дата надходження рукопису 17.04.2018 р.
Рецензент – к.пед.н., ст. викладач Н.В. Мироненко*